

COMENIUS

aneb

DOCELA VELKÁ DIDAKTIKA V KRATOCHVILNÉ SVĚTNICI PROVOZOVANÁ

(jednoaktová hra ve třech obrazech)

autoři: **Jan Amos Komenský a Tomáš Měšťánek**

překladatel: **Rudolf Dostálek**

režie: **Tomáš Měšťánek**

asistentka režie: **Anna Holyszewská**

výprava: **Sára Jamali a Daniela Pavoničová**

choreografie: **Lenka Van Heynsbergen**

odborný poradce: **Ilona Kirchnerová**

osoby a obsazení:

První tlumočnick:..... **Milena Škurková**
Druhý tlumočnick:.....**Tomáš Procházka**
Třetí tlumočnick:.....**Klára Kazlepková**
Komentátor:..... **Milena Škurková**
Komenský:.....**Sára Jamali**
Průvodce:.....**Tomáš Procházka**
Učitel:..... **Tomáš Procházka**
Řidič:..... **Sára Jamali**
První žák:..... **Daniela Pavoničová**
Druhý žák:.....**Klára Kazlepková**
První nosič:..... **Petra Holíková**
Druhý nosič:..... **Linda Krumpholcová**
Nosič nejmenšího Komenského:..... **Klára Kazlepková**
Nosič většího Komenského:.....**Kristýna Janderová**
Nosič ještě většího Komenského:.....**Daniela Pavoničová**
Nosiči živého Komenského:..... **Adam Literák a Michal Prause**
Komenský v Přerově:.....**Sára Jamali**
Komenský v Herbornu:.....**Sára Jamali**
Komenský v Heidelbergu:..... **Sára Jamali**
Nosič Didaktiky:..... **Petra Holíková**
Přinašeč Leszna (domy):..... **Klára Kazlepková**
Přinašeč Leszna (nápis):..... **Kristýna Janderová**
Přinašeč mapy:..... **Michal Prause**
Herec ukazující na mapě:..... **Anna Holyszewská**
Bojovníci na Bílé hoře – vítězící ..... **Kristýna Dvořáčková, Petra Holíková, Adam Literák**
Bojovníci na Bílé hoře – ustupující:.....**Eva Michalská, Daniela Pavoničová, Michal Prause**
První palič Leszna:.....**Daniela Pavoničová**
Druhý palič Leszna:.....**Adam Literák**
Třetí palič Leszna:.....**Eva Michalská**
Hasič Lešna:.....**Michal Prause**
První nahlížejí:.....**Kristýna Dvořáčková**
Druhý nahlížejí:.....**Daniela Pavoničová**
Třetí nahlížejí:.....**Linda Krumpholcová**
Čtvrtý nahlížejí:.....**Adam Literák**

Pátý nahlízející:.....*Michal Prause*
 Šestý nahlízející:..... *Anna Holyszewska*
 Herečka-dcera:..... *Eva Michalská*
 Žák podávající fix:..... *Tomáš Procházka*
 Uklízečka:..... *Kristýna Janderová*
 Stojící postava:..... *Adam Literák*
 1. schoulená postava:..... *Anna Holyszewska*
 2. schoulená postava:..... *Linda Krumpholcová*
 Cestující v autobusu: ..... *Kristýna Dvořáčková, Anna Holyszewska, Kristýna Janderová, Adam Literák, Eva Michalská, Michal Prause*
 Žáci (s učitelem):..... *Kristýna Dvořáčková, Anna Holyszewska, Kristýna Janderová, Adam Literák, Eva Michalská*
 Žáci (s Komenským):..... *Kristýna Dvořáčková, Petra Holíková, Anna Holyszewska, Linda Krumpholcová, Adam Literák, Daniela Pavoničová, Michal Prause, Milena Škurková*
 voice band:..... *Kristýna Dvořáčková, Anna Holyszewska, Linda Krumpholcová, Adam Literák, Daniela Pavoničová, Michal Prause*
 Moře: ..... *všichni kromě Sáry Jamali, Adama Literáka, Anny Holyszewské a Lindy Krumpholcové*

Světová premiéra 12. listopadu 2010 v sále Semilassa v Brně – Králově Poli.

COMENIUS

---

1. obraz

U pravého portálu stojí překladatelská budka, v ní sedí **1. tlumočník**, má sluchátka, před sebou mikrofon a text, překládá po částech český text (platí pro celé představení, jen se budou střídat tlumočníci).

Na židlích sedí v řadách za sebou jako v autobusu **cestující**, vpředu **řidič** (točí volantem), vzadu v autobusu stojí **průvodce** s hláskou troubou. Cestující se natřásají jízdou a vydávají zvuky běžícího motoru, stejně tak zvukově „ilustrují“ i brzdění před cedulí BRNO.

Pantomimická jízda kolem památek – průvodce jakoby mluví do hláské trouby, ukazuje rukama. Po straně autobusu prochází **1. nosič** s obrazem nějaké stavby (čelem k divákům), cestující se za ním otáčejí. Totéž **2. nosič** zády k divákům (uprostřed k divákům otočí hlavu, usměje se a na chvíli k nim otočí nesenou cedulí), cestující zase sledují „míjenou“ stavbu. Z portálu vykoukne směrem k divákům **1. nosič**, tentokrát s cedulí BRNO (jako na silnici). Blíží se opět k autobusu čelem k divákům, jako by chtěl autobus opět minout, pak náhle skočí z boku před autobus. Autobus se prudce „zastaví“ (= cestující se naráz zvednou ze sedaček dopředu a zase spadnou zpět, řidič prudce „brzdí“).

průvodce (jako by dokončoval větu): ... *v Brně, druhém největším městě České republiky a největším městě Moravy, historické součásti českého království.*

(ptá se cestujících): *A jak že se jmenuje naše expedice?*

cestující (váhavě jeden přes druhého, udiveni, že se ptá na takovou samozřejmost, vzájemně se ujišťují) *Comenius ... Comenius? ... Comenius...*

průvodce (mezitím si sundal čepici a odložil hláskou troubu, hlas se změnil spíš na učitele, dotazujícího se žáků): *A co je to Comenius?*

cestující (jeden přes druhého, ale bez valného nadšení): *No, učitel ... učitel? ... jo: národů!*

průvodce (už zcela změněný v **učitele** – tzn. dikce, gesta, tendence „vyvolávat“ jednotlivé cestující, vlastně teď už **žáky**): *A kdy žil tento učitel národů?*

1. žák (bouřlivě se hlásí): *V 16. století!*

učitel: *Na konci 16. století se sice narodil, ale celý svůj pohnutý život prožil ve století sedmnáctém.*

(dodá hlasem, jako by mluvil s blbečkem): *Když má letopočet na začátku číslice 1 a 6, je to století sedmnácté! Kolikrát vám to budu vysvětlovat?!*

2. žák (zvědavě): *Co je to „pohnutý život“?*

učitel (netrpělivě): *Hned ti odpovím. Teď ještě já mám otázku. A kde se narodil ten učitel národů?*

žáci (mlčky krčí rameny, dívají se jeden na druhého)

učitel: *Nevíte?*

žáci: *Nevíme.*

učitel (pochvalně): *Správně. My taky nevíme. Tedy nevíme to přesně. V Nivnici? V Uherském Brodě?*

Ale na tom nezáleží. Důležité je, že to bylo zde na Moravě, něco přes 80 km od místa, kde stojím (ukáže rukou na jihovýchod) ... tímto směrem.

žáci (nevěřičně natahují krky naznačeným směrem): *Ach! Opravdu? Skutečně? To jsem netušil!*

2. žák (netrpělivě): *Tak co je to ten „pohnutý život“?*

učitel (rozpačitě): *No, jak bych vám to ...?*

(reflektory na chvíli zhasnou)

2. obraz

Židle jsou odklizeny, scéna prázdná. U levého portálu stojí **komentátor**, v ruce má knihu, v ní text, který čte. V tlumočnické budce se event. vyměnil **2. tlumočník**.

!!! Všechny doprovodné akce – přinášení rekvizit apod. – budou se odehrávat vždy až po anglickém překladu, jinak by mohly zaniknout ve smíchu českého publika a také by byly nepochopitelné cizincům.!!!

komentátor (poněkud školskou, výkladovou dikcí): *Jan Amos Komenský se narodil 28. března 1592. Chlapec rostl jako z vody.*

(Scénou projdou v krátkém sledu **nosiči** panenek **maličký Komenský, větší Komenský, ještě větší Komenský** a **nosiči živého Komenského** – toho zanesou také do portálu)

komentátor: *A když byl úplně velký studoval. Nejdřív v Přerově.*

(Scénou projde herec zahloubaný do knihy – **Komenský v Přerově.**)

komentátor: *V Herbornu.*

(Dtto z druhé strany **Komenský v Herbornu.**)

komentátor: *V Heidelbergu.*

(Dtto **Komenský v Heidelbergu.**)

komentátor: *Když se vrátil na Moravu, učil a působil jako kněz v protestantské církvi – v Jednotě bratrské.*

komentátor: *Po bitvě, kterou v roce 1620 prohráli čeští protestanti na Bílé hoře u Prahy, musel Komenský odejít do ciziny.*

(Bitva: z jednoho portálu do druhého přejdou přes jeviště dva bojující **šiky**.)

komentátor: (už při českém textu přijde **herec s mapou Evropy** a další **herec ukazuje uváděné země**) *Během třicetileté války pobýval v mnoha zemích – v Uhrách, ve Švédsku, v Anglii a v Polsku.*

komentátor: *A právě v Polsku, při druhém pobytu ve městě Lešno, mu při požáru shořela velká část jeho dosud nevydaného díla.*

(**Přinašeč Lešna** přinese Lešno – papírový model na plechu na pečení. **Přinašeč cedule** přinese ceduli Leszno a postaví se za model čelem k divákům. Přichází paliči Lešna – **1. palič, 2. palič, 3. palič** – první palič Lešno zapálí sirkami, ostatní stojí nad hořícím městem a mnou si ruce radostí.)

Hasič Lešna (přichází se zalévací konvičkou a rutinním způsobem, jako by to dělal denně, zalije a uhasí požár Lešna)

komentátor: *Posledních 14 let života strávil Komenský v Amsterdamu. Zde v roce 1670 zemřel a je pohřben v nedalekém městečku Naardenu.*

komentátor (směrem k divákům): *Tak to je tedy ten „pohnutý život“.*

2. tlumočník (vykloní se z kabiny): *Pořád mi není jasné, jak mám překládat ten výraz „učitel národů“. A co to vlastně znamená? Co ty národy učil?*

(obráti se k divákům s omluvným výrazem a řekne anglicky předchozí repliku): *Sorry, ...*

komentátor (rozpačitě): *No, snažil se učit jak učit ... A taky o tom cosi napsal, jmenovalo se to .....*

voice-band (z portálu rytmicky zesilujícím se hlasem): *Di- taktika mag-na , Di-daktika mag-na, Di-daktika mag-na!*

komentátor (slavnostním hlasem): *Velká didaktika!*

(Přichází **1. nosič Didaktiky** a postaví se čelem k divákům doprostřed jeviště s malou knížkou.)

voice-band (z portálu s důrazem na druhé slovo): *Didaktika magna!*

(1. nosič Didaktiky pokrčí rameny a odejde.)

(Týž nosič znovu přichází na jeviště, tentokrát s poměrně velkou knihou a postaví se ... viz)

voice-band (opět, ale hlasitěji): *Didaktika MAGNA!!!*

(Nosič opět pokrčí rameny a odchází.)

voice-band (z portálu rytmicky zesilujícím se hlasem): *Di- taktika mag-na , Di-daktika mag-na, Di-daktika mag-na!*

(kratičká pauza a po ní ...)

voice-band (normálním mírně znuděným hlasem): *Magna.*

(Původní nosič přichází s nůžkami a přestřihne téměř neviditelné lanko: shora spadne na jeviště obrovská kniha.)

voice-band (herci vyjdou z portálu a gesty i civilními hlasy jeden přes druhého chválí nosiče)
(Nosič mávne rukou a odchází do portálu.)

(reflektory na chvíli zhasnou)

3. obraz

(V tlumočnické budce nastupuje **3. tlumočnick.**)

(Herci – kromě **Komenského** – se shluknou kolem ležící knihy a jakoby štěrbinami se snaží do ní nahlédnout.)

1. nahlížejíci (mluví trhaně, jako by se snažil přelustit špatně čitelný text): ... že... učení má přinést ...
sladké ... plody!

2. nahlížejíci: ... že má být radostné!...

3. nahlížejíci: ... srozumitelné!...

4. nahlížejíci: ... názorné!...

5. nahlížejíci: ... od jednoduchého ke složitému!...

6. nahlížejíci: ... uspořádané!...

(Poté všichni nahlížejíci jeden přes druhého opakují uvedená „vyluštěná slova“ (nepřekládá se). Do této vřavy vstupuje Komenský, jako by něco říkal, ale není ho slyšet, to mu však nevadí, vlídně gestikuluje.)

3. tlumočnick (vykloní se z budky a zařve): *Dost!* (a opakuje totéž i s vykloněním anglicky)

Komenský (který už téměř zase zašel do portálu, využívá ztišení davu, otočí se a téměř skočí před herce, vykřikne slavnostně): *Dítky!* (herci se trochu leknou) *Pojďte sem! Pojď sem, synu, uč se moudrým býti! Pojď sem, dcero, uč se moudrou býti!*

herečka-dcera (zklamaným hlasem): *Já taky? Do školy?*

Komenský (optimisticky): *Ano, ano, dcero, jak to píšu v 9. kapitole na straně 70. v 11. dílu mých sebraných spisů vydaných naposledy v roce 1973 (nahlíží do příslušného dílu sebraných spisů) Není žádný důvod k tomu, aby se ženám bránilo ve vzdělávání a v moudrosti!*

herečka-dcera (rezignovaně): *No tak jo ...*

Komenský (opět až přehnaně optimistickým hlasem se zvednutým ukazováčkem): *Dítky!!! Jeden z vás tu volal slovo (zdůrazňuje) u-spo-řá-da-né!!!*

(Komenský strne v gestu se vztyčeným ukazováčkem. Herci se stávají žáky, rychle si uspořádají židle jako ve třídě, donesou flipchart, učitelský stůl s malou petkou Coca Coly, zavěsí na háčky na portál pantografový věšák s nějakým oděvem a posadí se jako ve třídě.)

Komenský (poučujícím hlasem): *Kapitola 21., zásada druhá: Žáci se budou lehce učit, když jim učitel vše napřed ukáže* (udělá výrazné gesto rukou, žáci zpočátku váhavě, potom však radostně gesto opakují). *Žáci se budou lehce učit, když jim učitel vše potřebné napíše* (marně hledá něco na psaní, činí zuřivé grimasy a gesta do portálu, přitom opakuje) *na-pí-še! ... na-pí-še!...* (konečně se jednomu žákovi rozběskne, skočí do portálu a donese Komenskému fix, Komenský napíše na flipchart slovo „napíše“, přitom s důrazem slabikuje) *na-pí-še!*

(Komenský i žáci najednou strnou v pohybu.)

3. tlumočnick (vykloní se z budky a česky i anglicky řekne): *Ted' uvidíte – bez zvuku – jak učitel žákům klade otázky, za dobré odpovědi je chválí a chybné vlídně opravuje.*

(Probíhá pantomima mimořádně vlídné výuky.)

uklizečka (prochází scénou, semtam už něco uklízí, vysypává koše): *Pane Komenský, budeme končit ...*

Komenský (prosebně): *Ještě tu metodu názorného vyučování, ta se mi moc povedla* (otočí se k divákům, ukazuje prstem na knihu a říká): *Strana 122!*

(Otočí se zase ke „třídě“, na flipchartu obrátí list, objeví se náčrt sil, působících při setr-

vačnosti. Ukazuje ukazovátkem a komentuje): *Těleso vržené silou F ve směru S narazí na jiné těleso, předá mu část energie – a druhé těleso se pohne ve směru, kterým síla působila ...* (Žáci nechápou, od začátku výkladu vrtí hlavami, posléze usínají. Komenský si všimne, že žáci spí, bezradně se rozhlíží po nějaké názorné pomůcce a přitom pořád opakuje): *pů-so-bi-la, pů-so-bi-la* (až najednou vykřikne jakoby „heuréka“): *PŮSOBILA!* (Výkřik žáky probudí, se zájmem sledují, jak se Komenský blíží k jednomu z nich a napřahuje ruku k facce... Náhle se Komenský zarazí a zavrtí zklamaně hlavou): *Ale to ne, bylo by to sice názorné, ale nebylo by to pedagogické!*

(Komenský se znovu rozhlédne, sundá z věšáku pověšený oděv a odhodí ho, vezme věšák a po špičkách se s ním plíží jako šelma ke stolku – žáci ho s nataženými krky napjatě sledují. Komenský ukáže mlčky prstem na náčrt na flipchartu a vyrazí ke skoku: pantografem „sestřelí“ ze stolku láhev s Coca Colou. Pantomima: Žáci vyjadřují gesty pochopení problému, mlčky jásají a ukazují pochvalná gesta palcem.

Komenský (k divákům, poklepává prstem na knihu): *A ještě tam mám zbývajících 205 stran výborných nápadů plus poznámky!!!*

(Žáci okamžitě přestanou za jeho zády „jásat“, grimasami a gesty k publiku vyjadřují „to snad proboha ne!“ a po špičkách mizí v portálu.)

Komenský (pln nadšení se otočí k žákům – ale on už tam nikdo není! Otočí se tedy zpět k publiku a řekne vlídně): *Ale to zase až někdy příště!*

(reflektory zhasnou, rozsvítí se v sále)